

Actualisatie van een archeologisch onderzoek Bloemenzee, Noordwijk Gemeente Noordwijk

Bloemenzee op een recente luchtfoto (bron: Kadaster).

In opdracht van : Rho adviseurs
Auteur : drs. S. Moerman
Redactie : dr. A.W.E. Wilbers
Projectnummer : 49420916
Versie : 1.2

© Noordwijk, oktober 2016

NOORDWIJK (hoofdkantoor)

's-Gravendijkseweg 37
Postbus 126
2200 AC Noordwijk

T 071 - 402 85 86
info@idds.nl
www.idds.nl

VEENENDAAL

T 0318 - 69 00 22

BREDA

T 076 - 548 66 20

HOOGVEEN

T 0528 - 72 22 29

SEVENUM

T 077 - 467 05 86

www.idds.nl

INHOUDSOPGAVE:

1. INLEIDING	3
1.1. Aanleiding en doelstelling	3
1.2. Ligging van het plangebied	3
1.3. Werkwijze	3
2. BESCHOUWING RESULTATEN ONDERZOEK 2007	4
2.1. Historische waarden	4
2.2. Archeologische waarden	5
2.3. Booronderzoek 2007	6
2.4. Archeologische verwachting	7
3. BEOORDELING EN AANBEVELINGEN	8
3.1. Beoordeling	8
3.2. Aanbevelingen	8
LITERATUUR	9
 BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Periodentabel	

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Rho adviseurs heeft IDDS Archeologie een actualisatie uitgevoerd van een archeologisch onderzoek uit 2007 voor het plangebied Bloemenzee in Noordwijk, gemeente Noordwijk. Aanleiding voor dit onderzoek is de geplande nieuwbouw van een woonwijk. Er zijn nog geen gegevens bekend over verstoringdieptes en dergelijke. Hoewel het plangebied eerder onderdeel heeft uitgemaakt van een archeologisch onderzoek is dat onderzoek inmiddels dusdanig oud (ruim negen jaar) dat het niet meer zonder goede argumenten bij de planologische procedure kan worden gevoegd. Daarom is het opstellen van een actualisatie noodzakelijk.

1.2. Ligging van het plangebied

Het plangebied ligt in de groenzone tussen Noordwijk aan Zee en Noordwijk-Binnen. Het wordt begrensd door de Nieuwe Zeeweg in het oosten, de Prins Hendrikweg in het westen en het terrein van zwembad BinnenZee in het zuiden (Bijlage 1). Het plangebied heeft een oppervlakte van 38.640 m². De bebouwing in het plangebied, bestaande uit een zwembad met bijgebouwen, is recentelijk gesloopt.

1.3. Werkwijze

Bij het opstellen van deze actualisatie is gebruik gemaakt van het archeologisch bureau- en booronderzoek uit 2007 (Oudhof / Haaring 2007). De inhoud hiervan is beoordeeld, waarbij gebruik gemaakt is van de vigerende versie 3.3 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Tevens zijn bij de beoordeling de resultaten meegenomen van de onderzoeken die sinds 2007 in Noordwijk zijn uitgevoerd.

2. Beschouwing resultaten onderzoek 2007

2.1. Historische waarden

Uit historische kaarten blijkt dat het plangebied vanaf het begin van de 17^e eeuw tot ca. 1950 onbebouwd is geweest. In het onderzoek uit 2007 is het plangebied echter foutief geplot op het historisch kaartmateriaal. Zo was het gebied in 1615 niet in gebruik voor de tuinbouw, maar lag het direct ten oosten van de jonge duinen in een zone die waarschijnlijk als grasland of akker in gebruik was (Figuur 1). Ook op het minuutplan was het plangebied niet voor de tuinbouw in gebruik, maar was het weiland met tegen de duinen aan een strook bos.

Figuur 1: Het plangebied (globaal binnen de rode cirkel) op de kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland uit 1615. Het gele pijltje geeft het boerderijtje langs de voormalige Brelofsterweg aan.

Dhr. P. Bakker, lokale amateur-archeoloog, meldde in 2007 dat net buiten de noordoosthoek van het plangebied, langs de voormalige Brelofsterweg, een boerderijtje had gestaan waarin zich tussen 1690 en 1820 een schuilkerkje bevond. Dit boerderijtje staat reeds weergegeven op de kaart uit 1615 en geeft aan dat dhr. Bakker wél uitging van het juiste plangebied. Op basis hiervan mag worden aangenomen dat zijn mededeling dat de grond tot een meter diep is omgezet juist is. Op topografisch kaartmateriaal uit de eerste helft van de 20e eeuw staat het plangebied ook inderdaad als bollengrond weergegeven.

Figuur 2: Het plangebied (globaal binnen de rode cirkel) op de topografische kaart uit 1928.

2.2. Archeologische waarden

In 2007 had het plangebied op de landelijke en provinciale verwachtingskaarten een middelhoge archeologische verwachting. Uit de omgeving waren slechts enkele postmiddeleeuwse (17^e-eeuws en later) vondsten bekend.

2.2.1. Archeologische waarden

Eind 2007 is ten behoeve van de aanleg van een rioolretentie bassin een opgraving uitgevoerd op de hoek van de Van Panhuysstraat en de Duinweg, ongeveer 200 m ten noordoosten van het plangebied (Archisnr. 2140987100; Moerman 2010). De locatie is geomorfologisch en bodemkundig vergelijkbaar met het plangebied: het ligt tegen het jonge duingebied aan in een zone die eveneens voor de bollenteelt in gebruik is geweest. Er werden op verschillende niveaus archeologische resten aangetroffen.

Op het diepste niveau was sprake van een complex van greppels en kuilen. Op basis van het aangetroffen vondstmateriaal dateerden de sporen uit de Late IJzertijd of Vroeg Romeinse tijd. Minimaal één van de sporen was mogelijk ouder, uit de Vroege of Midden IJzertijd. Het onderzoek kon niet met zekerheid uitwijzen wat de functie van de vindplaats was. Mogelijk waren de greppels en kuilen gegraven ter ontwatering van het gebied, als percelering en/of als drinkwaterkuilen voor vee. De sporen werden geïnterpreteerd als off-site sporen bij een nederzetting die vermoedelijk hoger op de strandwal (naar het oosten) lag. Na het in onbruik raken van minimaal een gedeelte van het systeem van greppels en kuilen werd het gebied in gebruik genomen als akker, mogelijk ook in de Late IJzertijd of Vroeg Romeinse tijd. Mogelijk betrof dit hetzelfde akkercomplex als werd aangetroffen aan de Van Panhuysstraat 53-55, 70 m verder naar het zuidoosten (Archisnr. 2213554100; Moerman / Wilbers 2009). Daar werden sporen aangetroffen van een akkerlaag en mogelijk de perifere zone van een huisplaats. Op basis van het aardewerk dat in de akkerlaag werd

aangetroffen, kon de vindplaats in de IJzertijd worden gedateerd. Een scherpere datering was niet mogelijk.

Het plangebied van het rioolretentie bassin werd doorsneden door een kreekgeul. In de geul waren kleine visdammen aanwezig die middels C14-onderzoek in de Vroege of Midden Romeinse tijd werden gedateerd. Het onderzoek heeft niet kunnen uitwijzen of de geul ook al actief was ten tijde van de sporen uit de Late IJzertijd of Vroeg Romeinse tijd. De kreekgeul is tweemaal actief geweest met daartussen een periode van veenvorming. Tijdens de tweede actieve periode, mogelijk in de Middeleeuwen, is het grootste deel van het veen weer geërodeerd. Na het wederom verlanden van de geul is op de zandige kleiafzettingen een akker bestaande uit ruggen en laagten aangelegd. Van deze akker zijn alleen graafsporen waargenomen in de profielen. De akker is overstoven met jong duinzand.

Op het hoogste niveau werden in het jonge duinzand sporen uit de Nieuwe tijd A en B aangetroffen. De sporen bestonden uit tonputten, kuilen en paalsporen die vermoedelijk samenhangen met een boerderij die buiten het plangebied stond.

2.3. Booronderzoek 2007

Tijdens het booronderzoek in 2007 zijn meerdere boringen gezet in het plangebied. Daarbij moet worden opgemerkt dat de destijds bebouwde delen en de bosschage aan de noord-, west- en zuidzijde ontoegankelijk waren.

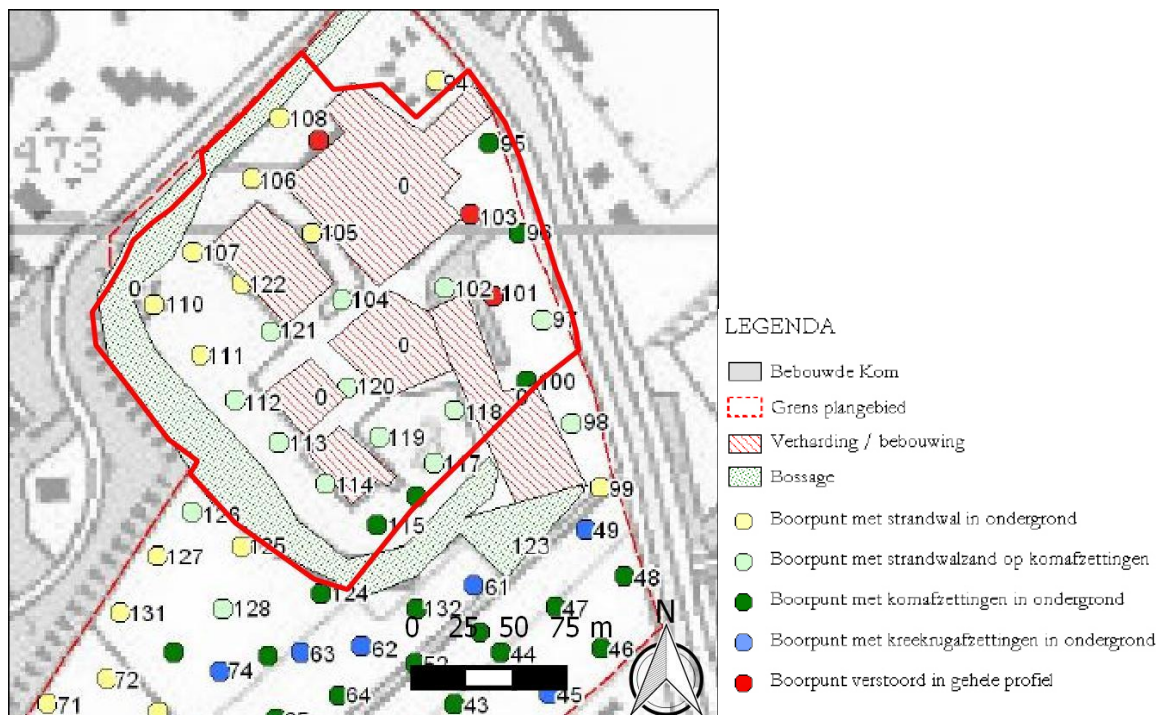
In de boringen die gezet zijn in 2007 is in het plangebied de flank van een strandwal aangetroffen met daarnaast een strandvlakte. Er werd vermoed dat de strandvlakte na de vorming van de ten westen gelegen jongste strandwal bij hoogwater diende als komgebied voor de Rijn. In een aantal boringen langs de strandwal werden siltige afzettingen aangetroffen die geïnterpreteerd werden als kreekrugafzettingen. Langs de rand van de strandwal was op de komafzettingen een laag zand, waarschijnlijk verstoven vanaf de strandwal, aanwezig. De bovengrond was verstoord.

In het zand van de strandwal werden geen intacte bodems gevonden. In de kreekrugafzettingen werd in boring 81 fosfaat aangetroffen, maar vanwege het ontbreken van vondsten werd dit niet als archeologisch interessant beschouwd. Het komgebied, waarin eveneens fosfaat werd aangetroffen (boringen 14, 23, 52, 82 en 87), werd als te nat voor bewoning beschouwd. Het fosfaat werd toegeschreven aan akkerbouw in de laatste paar honderd jaar.

Op basis van de resultaten van het onderzoek op het terrein van het rioolretentie bassin kan de opbouw van de boringen anders worden geïnterpreteerd. Sowieso is duidelijk dat er onjuistheden zijn in de interpretaties uit het vooronderzoek: strandwalzand op komafzettingen (zoals weergegeven in de boorpuntenkaart uit 2007, Figuur 3) is fysisch geografisch gezien onmogelijk. Vermoedelijk gaat het niet om een strandwal maar om Jonge duinen. De komafzettingen zouden ook lagunaire afzettingen kunnen zijn.

In het plangebied Bloemenzee is waarschijnlijk sprake van lagunaire afzettingen. De lagune maakte deel uit van het estuarium in de delta van de Oude Rijn en is ontstaan tussen de strandwal van Noordwijk en een nu verdwenen strandwal ten westen van Noordwijk aan Zee. In de IJzertijd is de lagune geheel dichtgeslibd en droog gevallen, waarna de mens het gebied vrijwel meteen is gaan gebruiken. In eerste instantie was het gebied nog erg nat, maar onder andere door het graven van greppels zorgde de mens voor ontwatering zodat landbouw kon plaatsvinden.

Tegen het einde van de IJzertijd kwam het gebied onder invloed te staan van overstromingen. Hierdoor ontstonden kreekgeulen zoals deze ook ten zuiden van het plangebied Bloemenzee zijn aangetroffen. Na het inactief worden van de kreekgeulen, mogelijk in de Romeinse tijd, vond er veenvorming plaats. Mogelijk in de Late Middeleeuwen werden de geulen bij nieuwe overstromingen kortstondig gereactiveerd. Tot in de 15^e eeuw was het gebied vochtig en werden er ruggen aangelegd om te beakkeren. Vanaf de 16^e eeuw is in het gebied duinzand afgezet. Dit duinzand ligt aan de voet van de landzijde van de Jonge duinen van Noordwijk, die voorkomen in het noordwesten van het plangebied Bloemenzee.

Figuur 3: Boorplan 2007.

2.4. Archeologische verwachting

In het plangebied kunnen archeologische resten voorkomen vanaf de vorming van de strandwallen in het Laat Neolithicum en met name vanaf het droogvallen van de lagune in de IJzertijd. Gezien de vermoedelijke ligging van het plangebied op de lagunaire afzettingen, op de flank van de ten noordwesten gelegen duinen, zullen de archeologische resten naar verwachting vooral bestaan uit off-site sporen. Er wordt een sterke relatie verwacht met de archeologische resten zoals deze zijn aangetroffen bij het rioolretentie bassin en aan de Van Panhuysstraat 53-55. Op basis hiervan kunnen restanten van greppelsystemen (waarschijnlijk ter ontwatering) en sporen van akkerbouw worden aangetroffen.

Op het historisch kaartmateriaal is te zien dat er in ieder geval in de 17^e eeuw bebouwing stond op de flank van de duinen, ten noorden van het plangebied. Gezien de ligging van het plangebied direct aan de Nieuwe Zeeweg, die van oudsher de verbinding vormde tussen Noordwijk-Binnen en Noordwijk aan Zee, is het voorkomen van oude bebouwingsresten niet onmogelijk. Deze kunnen dateren uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd en kunnen bestaan uit resten van funderingen, waterputten, kuilen en dergelijke.

Op basis van het vooronderzoek is duidelijk dat de bovengrond van het plangebied verstoord is ten gevolge van de bollenteelt. Het is niet bekend in hoeverre de grond onder de voormalige bebouwing verstoord is.

3. Beoordeling en aanbevelingen

3.1. Beoordeling

Het onderzoek uit 2007 is uitgevoerd conform de richtlijnen uit de toen geldende versie 3.1 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). Op enkele belangrijke punten voldoet het onderzoek niet aan de huidige richtlijnen:

- In het plangebied zijn 26 boringen gezet, wat neerkomt op nog geen 7 boringen per hectare. Dit voldoet niet aan de provinciale eis van 10 boringen per hectare.
- Een aanzienlijk gedeelte van het plangebied was ten tijde van het booronderzoek in 2007 niet toegankelijk en is daardoor niet onderzocht. Dit betreft alle voormalige bebouwing en de groenzone langs de noordwest- en zuidweststranden van het plangebied.
- Er kan getwijfeld worden aan de nauwkeurigheid van de boorbeschrijvingen. Zo is van humeuze lagen dunner dan 10 cm niet vermeld hoe dik deze lagen zijn. Er is geen kalkgehalte van het zand bepaald.
- De boringen zijn veelal niet diep genoeg gezet. Zo is de boring diverse malen geëindigd in een humeus niveau. De boringen geven daardoor geen accuraat overzicht van het aantal potentiële archeologische niveaus.
- Minimaal een deel van de boringen uit 2007 is foutief geïnterpreteerd. Strandwalzand op komafzettingen is fysisch geografisch gezien onmogelijk. Ook enkele onderzoeken die sinds de uitvoering van het booronderzoek in 2007 zijn uitgevoerd, geven reden om te twifelen aan de interpretatie van de boringen.

3.2. Aanbevelingen

Naar aanleiding van de herbeoordeling van het onderzoek uit 2007 is geconstateerd dat het plangebied een hoge verwachting heeft voor de aanwezigheid van archeologische resten op verschillende niveaus. Deze resten kunnen dateren vanaf het Laat Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd, waarbij met name een hoge verwachting geldt voor resten vanaf de IJzertijd. De onderzoeken van het rioolretentiebassin en de Van Panhuysstraat 53-55 hebben uitgewezen dat de vondstdichtheid op de verwachte vindplaatsen niet hoog is. Er worden voornamelijk off-site sporen verwacht van akkerbouw en waterbeheersing, gerelateerd aan nederzettingen hoger op de strandwal. Aangezien het plangebied echter meer op de flank van de duinen ligt dan de plangebieden van het rioolretentiebassin en de Van Panhuysstraat 53-55 is ook het voorkomen van nederzettingssporen niet onmogelijk.

Gezien de tekortkomingen van het onderzoek uit 2007, zoals opgesomd in paragraaf 3.1, is het op dit moment niet duidelijk hoeveel potentiële archeologische niveaus er voorkomen en wat de dieptes hiervan zijn. Ook is niet duidelijk wat de diepte is van de verstoringen onder de voormalige bebouwing en in de rand met bosschage. Er wordt daarom geadviseerd om opnieuw een verkennend booronderzoek uit te voeren. Bij dit booronderzoek dient een dichtheid van minimaal 10 boringen per hectare aangehouden te worden. Minimaal een aantal boringen dienen te worden doorgezet tot het diepste niveau, in dit geval de lagunaire afzettingen. Uitbreiding naar een karterende fase is vanwege de verwachte lage vondstdichtheid niet zinvol. Indien het verkennend booronderzoek uitwijst dat potentiële archeologische niveaus (deels) onverstoorde zijn, is proefsleuvenonderzoek de meest geschikte manier om eventuele vindplaatsen op te sporen.

Literatuur

Centraal College van Deskundigen, 2006: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.1, Gouda.

Centraal College van Deskundigen, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.3, Gouda.

Moerman, S., 2010: *Archeologische opgraving: Rioolretentiebassin, Noordwijk, gemeente Noordwijk*, Noordwijk (B&G rapport 833).

Moerman, S. / A.W.E. Wilbers, 2009: *Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. proefsleuven (IVO-P): Van Panhuysstraat, Noordwijk, gemeente Noordwijk*, Noordwijk (Becker & Van de Graaf rapport).

SIKB, 2008: *Archeologische standaard boorbeschrijving, Archeologie Leidraad*, Gouda.

Bijlage 1. Topografische kaart

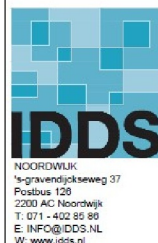
Legenda

 plangebied

IDDs Archeologie

Projectnaam: Bloemenzee, Noordwijk
 Projectnummer: 49420916
 OMnr: n.v.t.
 Projectleider: SMO
 Getekend door: SMO
 Schaal: 1:25.000
 Datum: 28-10-2016

Ruimte & Ontwikkeling

Milieu
 Archeologie
 Explosieven
 Ecologie
 Water
 Asbest
 Cultuurtechniek
 Bouw
 Infra

Bijlage 2: Periodentabel

